

Стан і проблеми відтворення основних засобів виробництва в сільському господарстві

Розвиток економіки передбачає обов'язкове відтворення спожитих матеріально-технічних ресурсів на всіх стадіях виробничого процесу. Стан відтворення основних засобів характеризує цілий ряд показників, таких як коефіцієнти оновлення, вибуття, зносу, значення яких свідчать про незадовільний стан даного процесу в сільському господарстві. Вирішення цієї проблеми залежить від амортизаційної, інвестиційної та цінової політики на макро- та мікрорівнях.

відтворення, основні засоби, знос, розширене відтворення, оновлення, амортизація, інвестиції

Процес трансформації планової економіки України у ринкову позначився на ній кризою в більшості галузей. Особливо відчутною, гострою і найбільш затяжною вона проявилася в аграрному секторі в силу його специфіки, результати діяльності підприємств якого залежать від природно-кліматичних умов, і що характеризується малоеластичним попитом на сільськогосподарську продукцію. Але це не означає, що дана галузь повинна залишатися поза ринковими умовами ведення бізнесу. Як свідчить досвід багатьох розвинутих країн, вищою формою економічної системи на сьогоднішній день є соціально-орієнтовна економіка змішаного типу, що базується на ринкових законах в поєднанні з розумним державним регулюванням, становлення і розвиток якої є основною метою всіх перетворень і реформ в Україні.

Але незалежно від форми виробничих відносин в державі, певні економічні закони є аксіомами, обов'язковими передумовами економічного розвитку. Серед них – закон відтворення, який передбачає якісне та кількісне як мінімум відновлення та розширення всіх складових ресурсного потенціалу та ефекту від їх використання на кожному наступному етапі виробничого процесу. В сільському господарстві основними показниками відтворення засобів виробництва є розширення площ та збереження і покращання якості сільськогосподарських угідь, ріллі та інших видів земельних ресурсів, зростання поголів'я продуктивної худоби, збільшення основних і оборотних засобів, збільшення активної частини основних фондів і т.д.

Так як основні засоби становлять основу матеріально-технічної бази галузі і показники фондозабезпеченості та фондоозброєності в значній мірі визначають рівень ефективності діяльності підприємства, то проблема відтворення основного капіталу є досить актуальною.

Дослідженнями питань забезпеченості основними засобами сільськогосподарських підприємств та їх використання займалися Г.Підлісецький, М.Герун, М. Ул'янов та інші, а питання їх відтворення розкрито в роботах О.Болховітінової, С. Сергєєва. Однак, особливо останнім часом, проблеми відтворювальних процесів досліджуються недостатньо. Як наслідок, в сільському господарстві призупинився процес розширеного і навіть простого відтворення, і нині для нього характерний звужений тип.

У зв'язку з цим, основними завданнями статті є оцінка стану і тенденцій відтворення основних засобів в аграрному секторі та визначення напрямків забезпечення відтворювальних процесів розширеного типу на макро- та мікрорівнях.

Як свідчать результати проведеного автором аналізу, на сьогоднішній день стан основних засобів в сільському господарстві, рівень їх використання та відтворення є незадовільними. Починаючи з 1994 року і по нині в аграрній сфері має місце звужений тип відтворення, темпи якого не уповільнюються. Так, за даними Держкомстату, в період з 1990 по 1993р.р. вартість основних фондів галузі порівняно з попереднім роком збільшувалася, але починаючи з 1994 року цей процес набрав зворотного характеру, і в наступні періоди темпи зниження вартості основних фондів складали 96,6 – 99,8 % по відношенню до попереднього року. Більшої гостроти проблемам відтворення основних засобів в сільському господарстві придає той факт, що в більшості інших галузей економіки (промисловість, транспорт, торгівля, будівництво), починаючи з 1998р. призупинився процес зниження вартості основних фондів, і розпочався процес, хоча і незначного, розширеного відтворення основного капіталу. В свою чергу вищезазначені тенденції адекватно позначилися на структурних перетвореннях в складі основних засобів економіки за галузевим розподілом. І якщо в 1990р. в складі основних фондів на частку сільського господарства припадало 16,3%, в 1993р. цей показник зріс до 23,3%, то вже в 1994р. він зменшився до 20,2%, і починаючи з цього періоду щороку питома вага основних фондів сільського господарства в загальній вартості основного капіталу економіки України почала скорочуватися, і в 2000 році становила лише 11,6%, а 2001 році разом з мисливством та лісовим господарством – 10,2%. І це в той час, коли по невиробничим галузям цей показник збільшується, зокрема по іншим невиробничим зростання відбулося з 1,2 у 1990р. до 5,2% у 2000р. Разом з цим відбувається поступове зменшення вартості основної складової основних засобів сільського господарства – основних засобів сільськогосподарського призначення (основних виробничих фондів) та скорочення їх питомої ваги в структурі основних фондів галузі.

Важливими показниками відтворення основних засобів, що в певній мірі пояснюють динаміку змін їх вартості, є коефіцієнти вибуття, оновлення і зносу. Аналіз даних показників, їх співвідношення і значення в динаміці підтверджують висновок про відсутність не лише розширеного, а навіть простого відтворення основного капіталу аграрного сектору (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники відтворення основних засобів економіки України

Роки	Всі галузі			Сільське господарство		
	К оновлення	К вибуття	К зносу, %	К оновлення	К вибуття	К зносу, %
1990	0,088	0,038	36,5	0,127	0,064	26,1
1991	0,074	0,035	37,9	0,115	0,074	25,0
1994	0,436	0,016	22,9	0,321	0,061	19,9
1995	0,046	0,026	37,1	0,067	0,047	33,2
1996	0,013	0,009	40,0	0,012	0,019	37,5
1997	0,092	0,056	38,0	0,038	0,060	36,7
1998	0,080	0,055	40,3	0,036	0,060	39,2
1999	0,102	0,094	42,3	0,033	0,044	42,4
2000	0,062	0,052	43,7	0,035	0,059	48,3
2001	0,024	0,012	45,0	0,011	0,040	49,6

Проблема незабезпечення відтворювальних процесів в аграрному секторі обумовило цілу низку інших. Причинами її виникнення і невирішеності є різні фактори, що мають місце в сільському господарстві. Їх узагальнення дає можливість виділити три основні, які забезпечують відтворювальні явища в матеріально-технічному забезпеченні. Просте відтворення є результатом раціональної амортизаційної політики

як на макро- так і на мікрорівні та правильної цінової державної політики, а цінова та ефективна інвестиційна політики є обов'язковими передумовами розширеного відтворення. Саме ці три складові, як основа державної економічної політики за умови їх відповідності економічному розвитку здатні забезпечити відтворювальні процеси в сільському господарстві.

На жаль, на сьогодні жодна з них не відповідає вимогам і потребує радикальних змін. Зокрема, амортизаційна політика вимагає розробки і нормативного затвердження таких норм і методів амортизації, які б давали можливість максимального наближення нарахованих річних амортизаційних відрахувань до реальної суми річного зносу, та потребує відновлення формування амортизаційного фонду, але не централізованого, а безпосередньо самими підприємствами. Ускладнення даної проблеми пов'язане з нормами амортизації основних фондів, що відповідають податковому законодавству, так як практика свідчить, що саме вони застосовуються підприємствами.

Цінова політика має забезпечити як мінімум покриття всіх витрат для виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції, в тому числі і амортизаційних відрахувань, що є можливим лише в умовах паритету цін на продукцію аграрного виробництва. Інвестиційна політика має бути направлена на активізацію вкладення коштів в розвиток галузі, її основні та оборотні засоби. Але залучення інвестицій є реальним лише за умови інвестиційної привабливості аграрного сектору, обов'язковою ознакою якої є рентабельність підприємств та їх фінансова стійкість. На жаль, на сьогоднішній день сільськогосподарські підприємства не представляють жодного інтересу для інвесторів, як вітчизняних так і іноземних, і головна причина цього – загальна збитковість аграрного виробництва внаслідок цінових диспропорцій на сільськогосподарську продукцію та продукцію інших галузей.

Таким чином, оцінюючи стан забезпечення, використання і відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств, можна зробити висновок, що вони є незадовільними і не відповідають необхідним критеріям розвитку галузі, в зв'язку з чим потребують визначення основних напрямків розв'язання даних проблем. Відтворення основних засобів в сільському господарстві потребує на сьогодні відповідних податкової, цінової та ефективної інвестиційної та амортизаційної політик на макро- і мікрорівнях.

Список літератури

1. Основні виробничі фонди сільського господарства: Ефективність, оновлення, оцінка/ Г.М. Підлісецький, П.М. Герасим, М.І. Герун та ін.; За ред. Г.М. Підлісецького. – К.: Урожай, 1995. – 190с.
2. Болховитинова Е.Ю. Накопление основных фондов Украины: Итоги и перспективы / АН Украины Ин-т экономики. – К.: Наук. думка, 1993. – 152с.
3. Логинов В. Обновление основного капитала // Экономист. – 2002. – № 3. – С.4-7.
4. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон. прогноз., Фенікс, 2003. – 1008с.
5. Статистичний щорічник України за 2001р. – К.: Техніка, 2002. – 443с.

Развитие экономики предусматривает обязательное воспроизведение потребленных материально-технических ресурсов на всех стадиях производственного процесса. Состояние воспроизведения основных средств характеризует целый ряд показателей, таких как коэффициенты обновления, сбыта, износа, значение которых свидетельствуют про неудовлетворительное состояние данного процесса в сельском хозяйстве. Решение этой проблемы зависит от амортизационной, инвестиционной и ценовой политики на макро- и микроуровнях

Development of economy provides obligatory reproduction of the consumed material resources at all stages of production. The condition of reproduction of the basic means characterizes a lot of parameters, such as factors of updating, selling, deterioration which value testify about a unsatisfactory condition of the given process in an agriculture. The decision of this problem depends on an amortisation, investment and price policy on macro- and microlevels